

lažje razumevanje vpetosti Ančnikovega gradišča avtorja podata krajši opis najdišč, na katerih bi lahko iskali vzporednice za gradivo, arhitekturo in nenazadnje vlogo Ančnikovega gradišča.

Da je to območje bogato z najdišči iz vseh arheoloških obdobij, izvemo iz naslednjega poglavja, kjer se izriše poselitvena slika območja, ki je bilo poseljeno od prazgodovinskega obdobja dalje (železnodobno Kotnikovo gradišče ter rimsko grobišče v Kalšah). Nenazadnje velja opozoriti tudi na področje Šmartna na Pohorju, kjer so lomili in klesali marmor ter ga izvažali v večja antična središča. V številne fasade cerkva v okolici so vzdani nagrobniki z napisi (Črešnjevce, Šmartno, Veliko Tinje), v globeli pri Modriču pa ležijo ostanki Mitrovega svetišča.

Želja po varovanju kulturne dediščine in izročila se kaže na Ančnikovem gradišču tako v prezentaciji lesenih kot tudi kamnitih struktur ter v stalni skrbi za obveščanje laične in strokovne javnosti o dogajanju na najdišču. Verjetno se tako občina kot tudi ustrezne spomeniško-varstvene ustanove lahko pohvalijo, da je najdišče postalo priljubljena izletniška točka, ki jo pričujoča knjiga izčrpno dopolnjuje in tako obiskovalcu kot strokovnim krogom pripoveduje njeno zgodbo.

Na koncu knjige sledi arheološka karta širšega področja južnega pobočja Pohorja ter dva natančno izdelana tlorisa do leta 2003 raziskanih površin. Sledi 6 tabel z drobnim gradivom in na koncu še bralcu prijazni utrinki dela na najdišču, ki mu približajo arheološko delo.

Mateja RAVNIK

Saša Djura Jelenko: *Dr. Hans Winkler in njegov prispevek k arheologiji Mislinjske doline.* Slovenj Gradec 2004. 112 strani, 58 tabel, 56 barvnih in črno-belih slik.

Predstavljena publikacija je nastala kot spremni katalog istoimenske razstave, ki jo je leta 2004 pripravila kustosinja Koroškega pokrajinskega muzeja Saša Djura Jelenko. Namesto uvoda je avtorica namenila poglavje predstavitvi dr. Hansa Winklerja in njegovega dela. Sledijo večji zaključeni sklopi, v katerih so predstavljene posamezne lokacije, na katerih je omenjeni izkopaval med leti 1907 in 1912: tempelj, naselbina in grobišče v Starem trgu, antični Kolacioni (*Colatio*), gomile v Legnu, vila rustika v Dovžah, prazgodovinske najdbe z Grajskega hriba nad Starim trgom in depo z Vrh.

Čeprav so biografski podatki o Hansu Winklerju skromni, je njegova arhivska zapuščina zelo bogata. Njegova arheološka pot se je začela že leta 1907, 1909 pa je začel z bolj resnimi raziskavami v Mislinjski dolini.

Lokacija rimske poštna postaje ter naselbine *Colatio* dolgo časa ni bila natančno znana. Šele z Winklerjevimi raziskavami je bila dokončno potrjena prava lokacija antične postaje: ob vznožju grajskega hriba je stal tempelj, južno od le-tega je stal stanovanjsko-upravni del in proti jugozahodu veliko grobišče iz časa 1. in 2. stoletja n.š.

Raziskave templja, ki sta jih spodbudili naključni epigrafski najdbi, so odkrile številne ostanke zidov, dele arhitekturnih členov in množico ostalega drobnega gradiva.

Na območju južno od templja so nadaljnje raziskave odkrile 4 objekte, ki jih je Winkler interpretiral kot naselbinske ostanke. V letih 1911 in 1912 so sledila izkopavanja obsežnega grobišča, ki se razprostira na severni strani ceste, ki vodi od Starega trga proti jugu. Odkrita je bila linija grobnih parcel z zidanimi grobnicami in več žganih grobov v njihovi okolici. Raziskano grobišče, katerega celotnega obsega zaenkrat še ne poznamo, je tipično rimsko mestno grobišče s številnimi različnimi tipi grobne arhitekture (zidane grobnice tipa mavzolej, obzidane grobne parcele, različni tipi žganih grobov) na obeh straneh glavne mestne vpadnice.

V nadaljevanju je podrobneje predstavljeno drobno gradivo, ki izvira iz grobišča – lončenina, steklo, koščene najdbe;

med kovinskim gradivom pa so predstavljeni deli noše ter nakita, pisalni ter kozmetični pribor, kuharski inventar, ključi, orožje in bronasta plastika.

V letu 1909 je Winkler izkopaval sedem prazgodovinskih gomil v legenskem gozdu, ki so datirane v čas Ha B3/C1 do Ha D1. V teku istega leta je Winkler začel izkopavanja tudi v Zgornjih Dovžah, kjer je odkril zidane temelje vile rustike z ostanki hipokavsta in rimske grobove nedaleč stran od vile. Winklerjeve raziskave je Saša Djura Jelenko ponovno spravila v tek v letih 1992 in 1993, še danes pa jih nadaljuje v obliki mladinskih raziskovalnih taborov. Sledi predstavitev najdišča Grajski hrib nad Starim trgom, na katerem je plato z imenom Puščava, kjer je Winkler prvi odkril ter izkopal znano pozno-antično in staroslovansko grobišče (najnovejša objava 2002). Avtorica poudari predvsem še neobjavljene najdbe iz časa pozne in mlajše bronaste dobe ter starejše železne dobe. Kot zadnja je predstavljena zakladna najdba z Vrh, katere natančne vsebine na žalost ne poznamo. Leta 1909 je bila v bližini kamnoloma odkrita bronasta plavutasta sekira, kasneje 1913 pa so pri kopanju za apnenico odkrili še nekaj bronastih predmetov, ki so najverjetneje predstavljeni na eni izmed ohranjenih Winklerjevih fotografij.

V zaključku avtorica še enkrat povzema ter poudari pomembno vlogo, ki jo je imel dr. Hans Winkler za razvijanje arheološke zavesti na področju Mislinjske doline in konec koncev tudi njegova prizadevanja za ustanovitev pokrajinskega muzeja, ki bi preprečila odhajanje najdb v avstrijske muzeje. Slovenj Gradec je po njegovi zaslugi prišel v arheološko-zgodovinsko literaturo in dobil zaradi odkritja rimske naselbine *Colatio* svoje mesto na arheološkem zemljevidu.

Zelo pregleden in sistematičen katalog je, poleg številnih fotografij izpovedne Winklerjeve arhivske zapuščine, poln ilustracij arheološkega gradiva in je zato zelo dobrodošla publikacija s prvih objavljenimi najdbami, ki so čakale na ta trenutek skoraj 100 let.

Lucija ŠOBERL

Jože Štukl: *Arheološke raziskave srednjeveške Škofje Loke. Katalog razstave.* Loški muzej, Škofja Loka 2004. 36 str., 15 barvnih slik, 5 črno-belih slik.

Katalog je nastal ob priložnosti postavitve razstave z enakim naslovom, ki je bila na ogled v galeriji Loškega muzeja na Loškem gradu od junija 2004 do oktobra 2005. Avtor Jože Štukl, kustos arheolog v Loškem muzeju, je razstavo pospremil s priročnim, skrbno izdelanim katalogom, v katerem je predstavljena bogata zapuščina srednjeveške in novoveške materialne kulture, ki je bila odkrita pri izkopavanjih na treh različnih predelih mestnega ozemlja srednjeveške Škofje Loke, na prostoru opuščene gradu Zgornji stolp na Kranclju v letih 1954-1955 ter Komuna in Poljanskih vrat na Mestnem trgu leta 1972. Skupno je bilo razstavljenih 259 predmetov, od tega največji delež pripada kuhinjski in slikani namizni keramiki, manjši del pa orožju, orodju in ostalemu drobnemu gradivu.

Po kratkem uvodu avtor v poglavju z naslovom "Srednjeveška Škofja Loka" sumarno prikaže zgodovino razvoja mesta in njenega zaledja od začetkov Loškega gospostva, ki segajo v leto 973, do njegovega konca leta 1803. Pri predstavitvi se avtor osredotoči predvsem na vprašanje nastanka in razvoja samega mesta, ki je nastalo v središču Loškega gospostva, s poudarki na urbanistični zasnovi in spremembah mesta skozi stoletja in vzrokih zanje.

Jedro kataloga je opis treh zgoraj navedenih najdišč, obsega pa zgodovino raziskav, predstavitev rezultatov raziskav in interpretacijo dokumentiranih arhitekturnih ostankov, ter opis in datacijo izkopane gradiva. Izbor najdišč je sicer naključen,

vendar omogoča vpogled v tri različne mestne predele, z različnimi funkcijami, skozi tri različne časovne preseke. V prvem primeru gre za lokacijo izven mestnega obzidja, vzpetino nad Loškim gradom, kjer so bili z načrtnimi arheološkimi izkopavanji dokumentirani arhitekturni ostanki stolpa kvadratne oblike, ki sta ga obdajala obzidje in jarek. Gre za ostanke Zgornjega stolpa, prvega upravnega sedeža fevdalne oblasti v freisinškem Loškem gospostvu. Poleg ohranjenih arhitekturnih elementov so bile odkrite bogate najdbe, ki obsegajo srednjeveško in novoveško lončenino, orožje, konjsko opremo in ostale najdbe (med njimi izstopa bronast svečnik v podobi srednjeveškega paža). Datirane so v čas od 11. do začetka 16. stoletja. Druga lokacija so Poljanska vrata, predel vhoda v mestno jedro, z vsemi pripadajočimi obrambnimi elementi srednjeveškega mesta. Pri zaščitnih izkopavanjih so bili raziskani ostanki mostu, obrambnega stolpa in dela mestnega obrambnega jarka, dokumentirane so bile le skromne najdbe lončenine. Tretja lokacija je Komun, predel znotraj mesta, kjer so prav tako potekala zaščitna izkopavanja, pri katerih so bili odkriti skromni ostanki arhitekture ter številno lončeno, kovinsko, koščeno in stekleno gradivo, datirano od 16. do 19. stoletja.

Ker večino izkopanega gradiva predstavlja lončenina, je posebno poglavje posvečeno loški slikani meščanski lončenini. V njem avtor obdela lončenino z več vidikov. Obravnava tehniko izdelave, tehnike krašenja, uporabljene barve in motive. Posebno dragocen je avtorjev prispevek o namembnosti kvalitetnega namiznega posodja meščanskega tipa in njeni vlogi v meščanski družbi. Ta se kaže v omejeni in skrbno načrtovani uporabi bogato poslikanega namiznega posodja, npr. za odlič-

ne priložnosti, praznike, obiske uglednega gosta, ko je takšen "razstavljeni" predmet deloval v funkciji postavljanja in razkazovanja gospodarske moči in socialnega statusa njenega lastnika. Zaradi prestižne vrednosti slikane lončenine, je bila leta uporabljena tudi kot predmet obdarovanja ob raznih svečanih priložnostih. Poglavje se zaključuje z vprašanjem porekla loške slikane meščanske lončenine - avtor domneva, da so odkriti kosci izdelki domačih lončarjev, narejeni pod vplivom razvitejših lončarskih središč - in njeno časovno umestitvijo.

V zaključku je naveden obsežen katalog, ki zajema izbor srednjeveškega in novoveškega gradiva, ki je bilo najdeno pri izkopavanjih na treh obravnavanih najdiščih. Katalog predmetov je razdeljen po posameznih najdiščih in posebej po materialu iz katerega so izdelani predmeti. Opremljen je zgolj z opisom posameznih predmetov. Izbor najbolj reprezentančnih predmetov je pri ustreznih poglavjih prikazan z barvnimi slikami.

Vrednost kataloga razstave je v njegovem prispevku k poznavanju materialne kulture srednjega in novega veka, ki z objavo loške slikane meščanske keramike pomembno dopolnjuje zbirke in objave srednjeveške in novoveškega keramičnega gradiva nekaterih srednjeveških mest na prostoru Slovenije, kot so npr. Celje, Koper, Piran. Katalog se tako pridružuje seriji novjših objav srednjeveške in novoveške keramike, ki predstavljajo pomemben in dragocen vir za srednjeveške in novoveške študije. Predvsem pa publikacija s svojo oblikovno in vsebinsko zasnovjo cilja na širok krog laičnih bralcev, ki segajo po tovrstni arheološki literaturi.

Špela TOMAŽINČIČ